

HERTA MILER

Lisac je oduvek
bio lovac

Preveo s nemačkog
Nebojša Barać

■ Laguna ■

zlatni zmaj

Naslov originala

Herta Müller

DER FUCHS WAR DAMALS SCHON DER JÄGER

Copyright © Carl Hanser Verlag, München 2009

First published by Rowohlt 1992

Translation copyright © 2014 za srpsko izdanje LAGUNA
i ZLATNI ZMAJ

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Ne mari, ne mari,
govorio sam sebi, ne mari.*

VENEDIKT JEROFEJEV

Sadržaj

Put crva kroz jabuku	9
Čovek u šaci	22
Čeona kovrdža	26
Čovek dobar kao hleb	45
Kravata	59
Letnja utroba	63
Dani lubenica, dani bundeva	67
Mačka i patuljak	74
Orasi.	88
Drukčija tišina	98
Upala bubne opne	107
Najmanji čovek korača s najvećim štapom	114
Travka u ustima	118
Lice bez lica	121
Žilet	131
Lisice upadaju u zamku	134

Ne govori ništa	141
Moja glava je mračna	149
Lisac na stolu	159
Poljubac u ruku.	164
Izgubljena lopata	169
Kada je hladno, ne mogu da gledam u vodu	173
Nekada davno a sada ne.	176
Mladež.	183
Igra zuce.	189
Razvučen grad	197
Nokšir	206
Nokti rastu	212
Providan san	218
Crno-belo nebo.	221
Smrznute maline	227
Tuđinka	232
Ne mari	236

Put crva kroz jabuku

Mrav nosi mrtvu muvu. Mrav ne vidi put pred sobom, okreće muvu i mili nazad. Muva je triput veća od mrava. Adina sklanja lakat, ne želi da zakrči put muvi. Pored Adininog kolena presijava se komad katrana, krčka se na suncu. Pipka ga prstom i končić katrana kači joj se za ruku, razvlači se, steže i prelama.

Glava mrava liči na vrh čiode, u njoj nema mesta za sunce da bi moglo da je prži. Stoga umesto da je prži, ubada. Mrav je zalutao. Mili ali nije živ, sa stanovišta oka on nije životinja. I travke mile po obodu grada baš kao i on. Muva je živa zato što je triput veća i zato što je nose, sa stanovišta oka ona jeste životinja.

Klara ne vidi muvu, sunce je užarena bundeva i zaslepljuje. Klara je raširila butine, spustila je ruke između kolena. Tamo gde se gaćice usecaju u butinu štrče stidne

dlačice. Pored stidnih dlačica položila je makaze, namotaj belog konca, naočare za sunce i naprstak. Klara šije letnju bluzu. Iгла zaranja, konac se kreće: Majku ti, ledenu, kaže Klara i liže krv s prsta. U psovku je uključila led, majku igle, konca, niti. Kada Klara psuje, sve ima majku.

Majka igle je mesto koje krvari. Majka igle je najstarija igla na svetu koja je rodila sve ostale igle. Ona želi da svaka njena igla na svakoj ruci na svetu koja šije pronade prst koji bi mogla da ubode. Dok Klara psuje, svet je mali i nad njim lebdi kapljica igle i kapljica krvi. A u psovki vreba i majka konca s nitima koje su svet obmotale u klupko.

Po ovoj vrelini psuješ i pominješ led, kaže Adina, a Klarina vilična kost melje, jezik joj udara o nepce. Kad god psuje, Klarino lice prekriju bore, jer dok psuje, svaka reč je metak, pa ona stvari pogađa rečima koje joj prelaze preko usana. I majku tih stvari.

Adina i Klara leže na ćebet. Adina je gola, a Klara na sebi ima samo gaćice kupaćeg kostima.

Psovke su hladne. Psovka nisu potrebne dalje, ni hleb, ni jabuke, ni leto. One ne služe mirisanju i nisu za jelo. Psovke služe samo tome da sve uzburkaju, a onda se slegnu, služe kratkom izlivu besa da bi zatim dugo mirovale. One bubnjanje u slepoočnicama spuštaju u ručne zglobove i prigušen topot srca podižu do uva.

Kada se psovke prekinu, kao da nikada nisu ni postojale.

Ćebe su rasprostrle na krovu stambene zgrade, krov okružuju topole. Više su od svih gradskih krovova, ukrašene su zelenom, ne razaznaje se list od lista, sve je samo

lišće. One ne šušćaju, one huće. Lišće štrči uspravno s topola, baš kao i granje, drvo se uopšte ne vidi. A u visinama do kojih više ništa ne dopire, topole seku vruć vazduh. Topole su zeleni noževi.

Kada Adina predugo posmatra topole, one okreću noževe u njenom grlu s jedne strane na drugu. Tada joj grlo obuzima nesvestica. I čelo joj oseća da nijedno popodne ne može da obgrli i zadrži nijednu topolu onoliko dugo koliko je svetlosti potrebno da iza fabrike utone u veće. Veće bi moralo da požuri, jer noć bi mogla da obgrli topole zato što su tada nevidljive.

Između stambenih blokova batinanje tepiha razbija dan, gore na krovu odjekuje, udarci praskaju jedan za drugim kao što Klarine psovke ispaljuju reči.

Batinanje tepiha nema moć da prigušen topot srca uzdigne do uva.

Nakon što se ispsovala, Klara je umorna, a nebo je tako prazno da zatvara oči zaslepljene svetlošću, dok Adina otvara oči i predugo zuri u prazninu. Iz velikih visina, do kojih više ne dosežu ni zeleni noževi, spušta se pravo u njeno oko končić izatkan od vrelog vazduha. O njega je obešen teret grada.

Jutros u školi jedno dete je reklo Adini da je nebo danas nekako drukčije. To dete je uvek izuzetno tiho u društvu druge dece. Njegove oči vrlo su razmaknute i zato su mu slepoočnice neobično uske. Jutros me je majka probudila

u četiri, reklo je dete, dala mi je ključ zato što je morala da ode na železničku stanicu. Kada je kretala, pošao sam s njom do kapije. Dok smo prolazili kroz dvorište, osetio sam na ramenu neverovatnu blizinu neba. Mogao sam da se naslonim na njega, ali nisam hteo da uplašim majku. Kada sam se sam vraćao kroz dvorište, kamenje je bilo providno. Ulazna vrata bila su drukčija, drvo od kog su sazdana se ogolilo. Mogao sam da spavam još tri sata, reklo je dete, ali nisam uspeo da zaspim. Zatim sam se prenuo iako nisam utonuo u san. A možda sam ipak spavao, jer osećao sam da su mi zategnuti kapci. Sanjao sam da ležim na suncu pokraj vode s plikom na stomaku. Ogulio sam kožu s plika i nije bolelo. Zato što se ispod kože skrivao kamen. Vetar je duvao i podizao vodu, međutim, bili su to samo nabori marame, a ne voda. A ispod nje nije bilo kamenja, ispod marame skrivalo se meso.

Dete se nasmejalo dok je izgovaralo poslednju rečenicu, a smeh je odjekivao i kroz tišinu koja je usledila. Neki zubi su mu kao šljunak, crni i okrnjeni, a neki glatki i beli. Na detetovom licu primećuju se godine koje taj dečji glas ne može da iznese. Detetovo lice miriše na prezrelo voće.

Nalik mirisu starica s debelim slojem pudera, koji se nakon kratkog vremena izbora kao i koža. Nalik ženama koje slučajno karminom dodirnu i zube dok pred ogledalom drhtavim rukama mažu usne, pa zato malo kasnije pred ogledalom posmatraju svoje prste. Ali bela polukružna dvorišta na noktima ostala su uredna.

Dok dete u školskom dvorištu stoji sa ostalom decom, zahvat samoće postaje mrlja na njegovom licu. I širi se, dok se nad topolama koso rasprostire i spušta svetlost.

Klara je zaspala, san je nosi daleko, spavanje na suncu dozvoljava joj da bude sama. Udarci mlatila za tepihe izbijaju iz leta zelene mladice. Šum topola zelene mladice pretvara u sva minula leta. U sve godine za vreme kojih smobili dete i rasli, a ipak osećali da se svaki dan uveče strmoglavljuje u provaliju. U dane detinjstva kada su nam kosu šišali pod pravim uglovima, sa sasušanim blatom u predgrađu, prašinom iza tramvaja, s trotoarima prekrivenim koracima krupnih iznurenih muškaraca koji zarađuju novac za hleb.

Predgrađe je cevima i žicama prikačeno za grad, i jednim mostom bez reke. Predgrađe ni sa jedne strane nema kraj, baš kao ni zidovi, putevi i drveće. S jednog kraja pristizu gradski tramvaji, a fabrike izduvavaju dim iznad mosta bez reke. Zvečanje tramvaja odozdo i dim odozgo ponekad su isto. Drugi kraj predgrađa nagriza njiva i lišće repe prostire se daleko, a iza njega blešte beli zidovi. Veličine su šake, tamo je jedno selo. Između sela i mosta bez reke pasu ovce. Ne brste lišće repe, jer stazom duž njive raste trava, koju ovce izjedu i pre nego što prođe leto. A onda na obodu grada ližu fabričke zidove.

Fabrika se prostire ispred mosta bez vode i iza njega, velika je. Izvan njenih zidina i daleko iza njih skiče krave i svinje. Tamo uveče spaljuju njihove rogove i papke, a težak vazduh uzdiže se nad predgrađem. Fabrika je klanica.

Ujutru, još uvek u mraku kukuriču petlovi. Koračaju po sivim dvorištima baš onako kako iznureni muškarci koračaju ulicama. I sa istim pogledom.

Od poslednje stanice ljudi peške prelaze most. Nad mostom nebo visi nisko, a kada je crveno, čini se da su muškarcima u kosi crvene kreste. Dok šiša Adininog oca, predgradski frizer priča da za heroje rada nema ničeg lepšeg od petlove kreste.

Adina je pitala frizera o crvenoj kresti jer on poznaje svačije vlasništvo i kako se kome uvija kosa. On kaže da su virovi u kosi isto što i krila petlova. Zato Adina zna da će svaki tako izuren muškarac jednom, jedne godine njegovog života leteti iznad mosta. Samo što niko ne zna kada.

Jer pevcu lete iznad ograda, a pre letenja piju vodu iz praznih konzervi u dvorištu. Noću spavaju u kutijama za cipele. U te kutije se noću, kada se drveće ohladi, ušunjavaju mačke.

Poslednja stanica u predgrađu udaljena je sedamdeset koraka od mosta bez reke. Adina broji korake zato što je poslednja stanica na jednoj strani ulice ujedno i prva na drugoj strani ulice. Muškarci polako izlaze na poslednjoj stanici, a žene na prvoj brzo ulaze. Žene trče pre nego što uđu. U zoru im je kosa spleljena a torbe im lete, i pod pazuhom gnječe mrlje od znoja. Uglavnom suve s belim ivicama. Na noćima žena mašinsko ulje i rđa izjedaju lak. Još dok trče ka tramvaju, između brade i očiju primećuje se umor rada u fabrici.

Kada zazveče prvi tramvaji, Adina se budi i mrzne u svojoj letnjoj haljini. Haljinu krasi šare s drvećem. Krošnje

drveća vise naglavačke. Krojačica je prilikom šivenja okrenula platno naopako.

Krojačica stanuje u dva sobička, pod je neravan, a zidovi vlažni i na mnogo mesta ispučeni. Prozori gledaju ka dvorištu. Na jedan prozor naslonjena je limena tabla s natpisom ZADRUGA NAPREDAK.

Krojačica sobe naziva RADIONICA. Na stolu, na krevetu, na stolicama i kovčezima prostiru se razne tkanine. Na podu i po pragovima leže ostaci tkanina. Za svaku tkaninu prikačena je cedulja sa imenom. Iza kreveta, u drvenom sanduku stoji džak sa ostacima tkanina. Na tom drvenom sanduku piše NIJE VIŠE UPOTREBLJIVO.

Krojačica u sveščici pronalazi mere za odeću mušterija. One koji su dolazili godinama naziva *navremeredovne* mušterije. One koji su dolazili retko, slučajno ili samo jednom zove *usputnopovremene* mušterije. Kada navremeredovne mušterije donesu neku tkaninu, krojačica više ne upisuje njihove mere u svesku. Krojačica svaki put zapisuje samo mere žene koja svakog dana odlazi u klanicu i iznurena je kao muškarci. Stavlja metar u usta i kaže: Moraš da odeš kod veterinara ako želiš haljinu. Ako si svakog leta sve mršavija, moju svesku će uskoro ispuniti mere tvojih kostiju.

Žena nekoliko puta godišnje krojačici donosi novu svesku. Na njenom omotu piše BRIGADIRSKA SVESKA, a iznad kolona piše ŽIVA VAGA i VAGA ZAKLANOG.

Adina nikada nije smela da hoda bosa u radionici, jer na podu između ostataka tkanina leže čiode. Samo krojačica zna gde da zgazi a ne ubode se. Jednom nedeljno

puzi po sobi s magnetom i tada sve čiode s poda doleću u njenu ruku.

Kada je Adina probala haljinu, njena majka je krojačici skrenula pažnju na to da drveće visi naopačke: Zar ne vidiš, obrnula si tkaninu. Krojačica je još mogla da okrene tkaninu, bila je prišivena samo belim koncem. Ali ona je s dve čiode u ustima odgovorila: Važno je kako izgleda spreda i pozadi, i da je rajsferšlus s leve strane, a kada gledam odavde, ono što je dole u stvari je gore. Spustila je glavu do poda i rekla da tako gledaju kokoške. I patuljci, pomislila je Adina. Njena majka je samo pogledala kroz prozor u dvorište.

Ka ulici je okrenut izlog sa krstovima, čunkovima i kantama za zalivanje od pocinkovanog lima. Naslonjeni su na stare novine, a ispred njih je na heklani milje položena limena tabla na kojoj piše ZADRUGA NAPREDAK.

Krstovi, čunkovi i kante za zalivanje zadržte kad god pored njih protutnji tramvaj. Ali ne popadaju.

Iza izloga stoji sto s makazama, kleštima i zavrtnjima, a iza stola sedi čovek. Limar. U kožnoj kecelji. Burma mu na konopcu visi oko vrata zato što mu na obe ruke nedostaje domali prst.

I on ima navremeredovne i usputnopovremene mušterije. Navremeredovne mušterije pričaju da mu je prva žena preminula odavno, a drugu nije našao zato što mu burma visi na konopcu oko vrata. Frizer kaže da limar nikada nije ni imao ženu, četiri puta se verio tim prstenom, ali nikada se nije oženio. Čim se izlog napuni krstovima, čunkovima i kantama za zalivanje, limar lemi stare lonce.

Kada tramvaj protutnji pored izloga, lica iz vagona stoje između krstova i čunkova. Na kantama za zalivanje oslikavaju se talasasto lica zato što se tramvaj kreće i zato što se pocinkovan lim presijava. Čim tramvaj prođe, na kantama za zalivanje svetluca samo još odraz utabanog snega.

Adina je letnju haljinu s krošnjama okrenutim naopačke nosila nekoliko ljeta. Ona je rasla, haljina je svakog leta postajala sve kraća. A krošnje su svakog leta visile naopak i uvek su bile teške. Kao stidljiva devojka iz predgrađa stajala je na ivici trotoara ispod drveća koje seže u visine. Senke drveća nikada joj nisu prekrivale celo lice. Obraz u hladovini bio je hladan, a drugi na suncu topao i mek. Adina je osećala da na hladnom obrazu ima rajskeršlus.

Nakon letnjih kiša koje ne hlade kamenje, po popucalnoj zemlji u dvorištu puze ogrlice mrava. Adina sipa šećernu vodicu kroz otvor providne cevčice okrugle igle za pletenje. Cevčicu gura u pukotinu. Mravi mile u nju, nižu se jedan za drugim, čas glava, čas stomak. Plamenom šibice Adina lepi krajeve cevčice, a zatim je kao ogrlicu kači oko vrata. Stoji pred ogledalom i vidi da je ogrlica živa iako su mravi mrtvi i prilepljeni za šećer, svaki na mestu gde se ugušio.

Oko je tek u toj ogrlici moglo da razazna da je svaki mrav životinja.

Adina jednom nedeljno odlazi kod frizera zato što joj kosa raste brzo a ne sme da prekrije uši. Na putu do frizera prolazi pored izloga sa krstovima, čunkovima i kantama za zalivanje. Limar mahne iza stakla, a ona uvek uđe. Daje joj fišek od novinskog papira. U njemu su majske višnje, a u junu već kajsije, leti grožđe, iako još ni u jednom vrtu

nije sazrelo. Adina je nekada verovala da novinski papir preobražava voće.

Dok joj daje fišek, limar kaže: Jedi, inače će istruliti. Ona zato jede brzo, voće može da istruli još dok on to izgovara. Zatim limar kaže: Jedi sporo da bi dugo uživala u svakom zalogaju.

Ona žvaće i guta i zuri u treperav plamen lemilice, dok on prelazi preko rupa na dnu lonca i puni ih. Ispunjene rupe presijavaju se poput čunkova, kanti za zalivanje i krstova u izlogu. Ako se lonac ne naždere vatre, smrt mu pojede dupe, govori limar.

Jednom, jednog popodneva, Adina je sa ogrlicom od mrava otišla na šišanje. Sedela je na stolici pred velikim ogledalom, a noge su joj se klatile. Frizer joj je raščešljavao kosu preko vrata, a onda je pogledao češalj i rekao: Ili će mravi nestati ili ćeš nestati i ti zajedno s mravima.

U ćošku je spavao neki čovek. Na njegovom krilu ležala je frizerova mačka. Čovek je bio iznuren i svakog jutra kada je odlazio u klanicu, na glavi je imao krestu. Prenuo se iz sna i pred velikim ogledalom izbacio je mačku ispred vrata. Dosta mi je što sam u klanici okružen mrtvim životinjama, viknuo je. Pljunuo je na pod.

Pod je prekrivala odsečena kosa iznurenih muškaraca i njihovih poznanika. Tanka, tamnosedna i svetlosedna i seda. Gusta kao na temenu neke velike glave. Između pramenova gmižu bubašvabe. Pramenovi se podižu i spuštaju. Kosa je živa zato što je nose bubašvabe. Na glavama muškaraca nije živela.

Frizer je makaze spustio u otvorenu fioku: Ovako ne mogu da šišam, rekao je, mravi mi puze pod odećom.

Izvukao je košulju iz pantalona i počeo se, a kada je sklonio prste, na stomaku su ostali crveni pramenovi. Psovao je mravlju majku. Onaj iz klanice psovao je majku crkotina. Ogdalo je najednom bilo tako visoko, a fioka tako duboka da se Adini činilo da s krova posmatra svoje noge dok se klate ispod stolice. Istrčala je napolje ispred vrata gde je ležala mačka. Mačka je gledala za njom, imala je tri oka.

Nedelju dana kasnije frizer je Adini dao bombone. S nalepljenim dlakama, grebale su jezik. Adina je htela da ispljune dlake, a on je rekao da one čiste grlo.

Bombone su krckale u ustima, Adina je pitala kada će umreti čovek koji je izbacio mačku. Frizer je ubacio u usta šaku bombona i odgovorio: Kada čoveku bude ošišano toliko kose da može da se napuni džak, nabijen džak. Kada taj džak bude težak koliko i čovek, tada čovek umire. Ja kosu svakog čoveka trpam u džak dok ga dupke ne napunim, rekao je frizer. Ne vagam kosu kantarom, već očima. Znam, rekao je, koliko sam kose ošišao svakome tokom godina i godina. Osećam teret očima, i nikad se ne prevarim. Dunuo je Adini u vrat.

Mušterija koja je izbacila mačku doći će još sedam ili osam puta, rekao je. Zato ništa nisam rekao iako mačka od tada ništa više ne jede. Ne želim dugogodišnju mušteriju na poslednja šišanja da šaljem kod drugog frizera, u neizvesnost. Sa ivice usana protezala mu se jedna bora, presećala mu je obraz.

Klara sedi pored ćebeta, oblači letnju bluzu. Sunce je zagrejalo naprstak na njenom kažiprstu. Noge su joj košćate, pribila ih je uz stomak i korača tako dok proba bluzu.

To je hod koščate ptice koja ne mora da radi ništa doli da razgleda leto i bude lepa. Posmatra je topola sa spremnim nožem. Iz Klarinog obrijanog pazuha niču dlake. Na njenom pazuhu već su nalik bradi muškarca o kome Klara govori. Muškarca sa stilom, kaže, još nisam sreala. To joj je želja.

Klara se smeje, korača kao na štulama, želju je podgrejalo sunce, a krov zavrteo glavu. Njena glava ne zna ništa o zelenom nožu topola, o ivici krova, oblaka, grada. Ni da je taj krov leti pun mrava koji nose mrtve muve. Ni da je taj krov leti samo crta pod nebom.

Zbog letnje haljine sa obrnutim drvećem i rajsferslusa na obrazu Adina je za sva vremena podozriva prema haljinama. Adina je kod krojačice život žena počela da vaga na osnovu težine ostataka tkanina. Često je odlazila kod nje, sedela i gledala. Premeravala je pogledom svaku mušteriju. Znala je kojoj će ženi ostaci tkanina ubrzo napuniti džak koji će postati težak koliko i žena. I da ženi iz klaniće treba još četiri haljine dok ne umre.

Klara iz džepa vadi malu, letnju jabuku prošaranu crvenom i stavlja je Adini pod bradu. Naprstak svetluca i prolazi neposredno pored jabukine ljuske. Mala jabuka s dugačkom peteljkom, mnogo onoga što je još trebalo da postane jabuka odrvenilo se i pretvorilo u peteljku. Adina duboko zagriža jabuku. Pljuni, tu je crv, kaže Klara. Smeđ, izuvijan končić ukopao se u jabukino meso. Adina guta zalogaj i crva. Pa to je samo jabukin crv, govori ona, on raste u jabuci, on je od jabukinog mesa. Ne rađa se u

jabuci, kaže Klara, on se uvlači u jabuku, izjeda je i izlazi napolje. To je njegov životni put.

Adina jede, žvakanje joj škripi u ušima: Šta će napolju, kaže, pa on je od jabukinog mesa, beo je, jede belo meso i sere smeđe i tako boji svoj put, izjeda jabuku i umire u jabuci. To je njegov životni put.

Klarine oči nisu našminkane, a nebo je prazno i topoljni noževi štrče uspravno i zeleno. Klara je naborala kapke. Ispod njenih obraza zenice traže put koji vodi pravo do usta. Klara ćuti, leže na ćebe i zatvara oči.

Iznad stambenog bloka zaustavio se jedan oblak, beo i uskovitlan. Starci koji umiru leti ostaju kratko iznad grada pre nego što iz kreveta pređu u grob.

Klara i letnji starac leže u istom snu. Adina oseća kako joj u stomaku jabukin crv krči put. Mili kroz stidne dlake po unutrašnjoj strani butina sve do pregiba kolena.

Čovek u šaci

Iza žene korača senka, žena je mala i pogurena, a senka se drži na odstojanju. Žena korača preko trave i seda na klupu pored stambenog bloka.

Žena sedi, senka ostaje da stoji. Ne pripada ženi, baš kao što ni senka zida ne pripada zidu. Senke ostavljaju na cedilu stvari kojima pripadaju. Senke pripadaju samo kasnom popodnevu koje je već na izmaku.

Ispred donjih redova prozora stambenog bloka rastu dalije, velike su i bujne, zbog vrelog vazduha na ivicama su već kao od papira. Proviruju u kuhinje i sobe, u tanjire i krevete.

Kroz kuhinjski prozor dim izlazi na ulicu, smrdi na zagoreo luk. Iznad šporeta visi zidni tepih, proplanak s jele-
nom. Jelen je smeđ kao cediljka na stolu. Žena liže drvenu

varjaču, dete stoji na stolici i plače. Oko vrata mu visi portikla. Žena portiklom briše detetu suze s lica.

Dete je preveliko da bi stajalo na stolici, preveliko je i da bi nosilo portiklu. U ženin lakat utisnuta je plava mrlja. Muški glas se dere: Luk smrdi, stojiš pored lonca kao krava, ja odlazim u svet, odlazim daleko koliko me noge nose. Žena zuri u lonac, duva u dim. Izgovara tiho i oštro: Pa idi, spakuj svoja govna u kofer i idi u majčinu. Čovek čupa ženu za kosu, šamara je. Potom uplakana žena stoji pored deteta, a dete čuti i zuri kroz prozor.

Bila si na krovu, kaže dete, video sam ti dupe. Čovek pljuje kroz prozor, preko dalija. Gornji deo tela mu je obnažen, na grudima su mrlje od plave boje. Šta gledaš, pljunuću te među oči. Pljuvačka pada na trotoar, u njoj je semenka suncokreta. Uđi unutra pa pogledaj napolje, tako ćeš videti više, kaže čovek. Dete se smeje, žena ga podiže sa stolice, privija ga uza se. Smeješ se i rasteš, kaže ona, postaćeš velik, a mene će on nasmrt prebiti. Čovek se smeje tiho, a zatim glasno. Bio si s detetom na krovu, kaže žena.

Između dva koraka na trotoaru su pljuvačka, opušci i ljuske suncokreta. I tu i tamo pokoja zgnječena dalija. Na ivičnjaku leži list iz nečije školske sveske. Brzina plavog traktora šest puta je veća od brzine crvenog traktora, piše na njemu.

Rukopis svih školskih dana, slova jedne reči pala su na leđa, a sledeće na lice. I bradavice na dečjim prstima, i prljavština na bradavicama, i nizovi bradavica u vidu sivih plikova, i prsti poput čurećih vratova.

Bradavice se prenose i preko predmeta, rekao je Paul, prelaze na svaku kožu. Adina svakog dana dodiruje dečje sveske i ruke. Kreda škripi po tabli, svaka ispisana reč mogla bi da postane bradavica. Na dečjim licima su umorne oči, ne slušaju. Zatim se čuje zvono, a Adina stoji pred ogledalom u učiteljskom toaletu. Pretražuje svoje lice i vrat, traži bradavicu. Prste izjeda kreda.

U nizovima dečjih bradavica pohranjeni su hvatanje, guranje i šutiranje, pritiskanje i stiskanje, mržnja stezanja i grabljenja. I zaljublivanje i bežanje pohranjeno je u nizovima brdavica, podmuklost očeva i majki, rođaka i komšija i neznanaca. A kada otekne oko, kada se slomi zub, kada krvari uvo, samo se sleže ramenima.

Trolejbus osvetljenih prozora prolazi ulicom, u njegovom središtu je naborano gumeno crevo, harmonika. Rogovi mu klize gore po žici, harmonika se razvlači i skuplja, iz nabora izleće prašina. Prašina je siva i prekrivena finim dlačicama, toplija je od večernjeg vazduha. Kada trolejbus vozi, u gradu ima struje. Iz njegovih rogova sevaju varnice ka drveću, a s dugačkih grana lišće pada na put. Topole prekrivaju sve ulice, u sumrak su mračnije od ostalog drveća.

Ispred Adine korača muškarac, u ruci drži baterijsku lampu. U gradu često nema struje, baterijske lampe su, baš kao i prsti, deo ruku. U ulicama mračnim kao unutrašnjost džaka noć je kao izlivena iz jednog komada, a neko ko tuda korača samo je zvuk ispod osvetljenog vrha cipele. Čovek je baterijsku lampu usmerio iza svog ramena. Poslednji beli konac veče provlači kroz završetak ulice.

U izlogu svetlucaju beli supeni tanjiri i kašike otporne na rđu. Baterijska lampa još nije uključena, čovek čeka da završetak ulice upadne u sledeću uličicu. Čim je uključio baterijsku lampu, čovek je nestao. Pretvorio se u šaku.

Tek kada sasvim padne mrak, isključuje se struja. Fabrika cipela ne zuji, u portirnici gori sveća, a pored nje sedi rukav. Ispred portirnice laje pas, ali ne vidi se on, već samo sjaj njegovih očiju, i čuju se njegove šape na asfaltu.

Topole sužavaju obruč oko svih ulica. Kuće se zbijaju neposredno jedna uz drugu. Iza zavesa svetlucaju sveće. Ljudi svoju decu iznose pred svetlo, pre sledećeg jutra žele još jednom da vide njihove obraze.

Tamo gde raste grmlje, noć se premišlja: da se sakrije između lišća ili da napadne. Kada u mračnom gradu nema struje, noć navire odozdo i odseca najpre noge. Oko ramena još uvek visi siva svetlost dovoljna za ljuljuškanje glave, za zatvaranje očiju. Ali za gledanje nije dovoljna.

Samo ponekad zasvetlucaju bare, međutim, ne svetlucaju dugo zato što je zemlja žedna, a leto je suvo, već nedeljama je prašnjavo. Jedan žbun okrznuo je Adinino rame. Ima nemirne bele cvetove. Mirišu opojno, njihov miris izaziva teskobu. Adina uključuje baterijsku lampu, krug pada u tamu, liči na jaje. Iz njega izrasta glava s kljunom. Svetlost baterijske lampe nije dovoljna da se dobro vidi, dovoljna je samo za izvesnost da noć ne može da proguta cela leđa, već samo polovinu.

Ispred ulaza u stambeni blok ruže pletu rupičast krov, sito od trouglastog lišća i prljavih zvezda. Noć ih istiskuje iz grada.